

սուցնալ՝ զիմաստորոշին յայտ արար է ի
միտու զմենուրին ժողովկ՝, ոչ գաեիրա և
զամբարտառան մանկուրեան քաղերով գֆա-
ղիկ, այլ զիմաստորին ի յարոց Պիե-
րեանց է ի քեզ, երկրատառան, որ մցմամբ
գուեր զերիվարական մեմսն՝ Պոսիդոն, յօ-
ժարախործ կամօք կայ պատկաս; ի սիրտ
բացրակենցադ ընդ խրախանեակից՝ զմե-
դուացն փիմարին գֆալուտիկ վաստակ:

Հ. Ա. Կ. Բ.

Ալոտիկ ըրեւ զի աշագեղ Ալոտիկին
կամ Շնորհներուն արտն է որ արդ կը ճերկենց
Ալենազ մշեարի պորտ՝ մեւեան
Ենած Հասած . ուր եղանակէ Եմենանայց
Ե գետային Ալենազնի և յաւետ
Թունկրութիր Համար պատրաստ կը պահուի
Ալոտոնեան ոսկենթիթ որմարգել
Հովիտն մէջ պիւթայզթ զան երգերու.
Զոր ոչ սասանէ մշենեական անդ տարափ,
Ալենազունեան ամսի բանակ մոլոկան,
Եւ ոչ ալ հով պիտի ծովց ծովուն անձն
Ալենակրյու յորմանթիթը բախիչն:
Այլ պատպաշտն զմերով պիտի անտէ,
Թրասիրուէ, Հօրդ ու զարմէդ՝ բաշափառ
Կրիսեան հովանին մէջ կառարշան յաղեական:
Մաշնանցուի խօսերով :

Եւ ի ընկան մեռով դռն զան ըընենով
Կը կատարեն պատուին ուզի՛ զոր կ'ըսեն
Թէ Փիւթիրայ որդին արտօն է երեսն
Որը մշնացած Պելասանին մնազօր
Հնուներուն մէջ, սատուաներն ամսին
Փայլատականց և շաներուն մնասաստ
Կոսնեան իշխանը պատուի :

Բայց ըզըրէկ ամենանին նոյն պատուին
Ճակատագրն սահմանած կեանցն իր ճնողքն .
Նոյն ըզգացուն ունեցաւ
Ալազունէ և կորովին Անտիւու,
Որ մեռա հօրը համար,
Դիմադրելով Սթովպացոց մարդապան

ահասցին պատեան maxime ad regulam graditut.
իսուացքն սի condusse secondo la regola paterna.
1. Կամ, չամնարով զմենութիմ մտօրինէ .
2. Պիեար շփեսուեան մէջ կը թուի . իր սասեւ լի
համաւայներ Հոմերի բատին . (հիմակ. Ը. 80, և այլն),
Հոմեր մէջ երաւացն նեստորի ժին Պարիսի նեստորն
կը խոցուի, բայց զննին հալածող Մեմնոն չէ, այլ
Հնկար . Եւ նեստորի օնուոր արքն Անտիւու չէ,
այլ Գիոնդէս . Անտիւու չի մենաբե, այլ կը մաս-
նացին Պատրուկէ մանւան համար սարդուած խաղիռն
(հիմակ. իգ. 402, և այլն), Մեմնոն ենքն մենուզ
ենք Անտիւուն է (Հոմ. Ոդիս. Դ. 198):

Զօրավարին՝ Մեմնոնի .
Զի խոցուելով մին Պարիսի նետերէն
Կ'ուսակալապէր նեստորին կառու . բայ Մեմնոն
Հովոր նեստոր կ'ութըկէր. ծերանին
Մեմնոն իրովեալ մըտօով՝ իր որդուն
Ալարդէկն, և յնկաւ խօսց զեանն,
կանց ամենով դիւցային մարդը զննեց
իր հօրը կեանցն իր մահով.
Եւ անացին այս գործէն՝
Պատուեկան մէջ վեճագոյն դասեցին
Զինքը նախնից ծընդուաէք լառովեամք ։
Այն ամեններն անցան գացին . բայ հիմա
Թրասիրու լաւ շարժեցաւ.
Հայրենական կանոնով,
Եւ երթանով իր օրեղոօրն եաեւէն
Եօթութին ցոյց ըլլաւ .
Կը գործաէք հարցութիւնը խելքով .
Ոչ թէ ծաղիկը ցաղելով անիրաւ,
Ամրարտաւան մանկութեան,
Այլ գոնութիւն ալուցքին մէջ Պիերեանց:
Եւ տեղն, ոչ երկրատառան Պոսիդոն,
Ան մրական մըրանցներու խանդակաթ,
Կը զնանի յօթարակամ հառութեամք .
Եւ բաղրադի միւրե անոր՝
Հիւբերուն հնա խօսակցելով զուարթութեամք
Մեղոններուն ծակատկն գործը կը զէ :

ՀԱՅՄԱՐՈՅ ԱԽՆԱՐԻ ՄԷ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԵՂ. ԾՈՒԹԵԱՆ

Խ Ա Գ Մ Ա Ն Վ Բ Ա Ց

Թափառաշըջիկ երկայն ուզեւորութիւն-
ները, ուզտին միակերպ օրօրումը՝ որ շա-
րունակ իր վրայ նստողին մարմինը կը
բեկանէ, վարժութիւն չունեցողին զինու-
պտոյա պատճառելով, շատ կանուխ հրա-
վիրցին արարը՝ բանաստեղծութիւններ եր-
գելոււ .

Արարը իր սրամիտ և աշխոյժ հանձա-
րով շուտով իմացաւ թէ կտրուկ կտրուկ
ընելով իր արտասանութեան չափը՝ ուզ-
տերը ախտրժելու զգացում մը կ'արտայյ-
տէն, բարձրացնելով զլուխնին՝ կը կա-
նոնաւորէին իրենց քալուածքը, և երգերու
չափին համեմատ կ'երագէին կամ կը զան-
դաղէին իրենց ընթացքը. հասկցաւ թէ այս
ապուշ և ոխակալ կենդանին՝ աստիճանով

մ' ընդունակ էր երաժշտութեան, կամ գէթ ներդաշնակութեան . և այսպէս ուղղին դանդաղ չորս ուսնափոխները՝ սահմանեցին արարական նախնական երգերու չափը . իսկ ժամանակին ընթացքով խօսուած լեզուն՝ զայն կանոնաւորեց :

Առաջին բանաստեղծութիւնները եղան հիտա՝ բուռաձնները, ուղտապանին երգերը : Այս տաղաչափութեան սկիզբը Պլտոնի բնածին հանճարին ստեղծումն էր, և անտարակոյս կենաց պայքարին պէտքերը, միօրինակ ու երկայն ուղեւորութիւնները ներշնչեցին իրեն երգելու գաղափարը, իր ձանձրութեան զովացուցիչ մը՝ տոչորող երկնքի տակ : Կ'ըսուի դարձեալ, թէ խալիւ մեծ քերականագէտը յդացաւ իր տաղաչափութեան գաղափարը, լսելով շուկային մէջ զարքինին հարուածները որ կանոնաւոր կերպով կ'իջնէին սալին վրայ : Խակ միջնէւ խալիւ գիւտը՝ որ բեղմաւոր զրչովը զայն ընդհանրացուց, Արարները երգած էին այլ և այլ բանաստեղծութիւններ, որոնց չափին օրէնքները ուղիւ բանով չէին զաներ՝ եթէ ոչ բնածին զզացումովը զրո ունէին բանաստեղծութեան և մանաւանդ ներդաշնակութեան մասին : Այսպէս ուրեմն, արարական մուսան անապատէն պիտի սկսէր լսենել իր ձայնը և նոյն ճոխ լեռուին զոյնզզոյն փետուրներովը պերճացեալ՝ պիտի սաւառնէր Պառնասի կատարին արեգգէմ կողմը, իշխելով սեմական ազգիրուն, ու խանդ ներշնչելով անոնց ովլիներուն :

Անաւասիկ ուրեմն Արարը՝ անապատը կտրած ժամանակը՝ միօրինակ կ'երգէ, զիւելով կտրուկ բանաստեղծութիւններ, հոչակելով սիրահարի մը պատկերը, անհետացած բնակութեանց հետացերը, վերջապէս՝ անթիւ յիշատակներ այն կորիներուն որոնց մասնակից եղած էր. ինչպէս կարաւաններու աւարառութիւններ, կոփւներ՝ առուակի մը տիրելու կամ գողցուած ուղտերը փրկանաւորելու համար : Այս-

պիսի դէպեր յաջորդարար շնչեցին արարին զիւցաղներգական գաղափարը : Զարմանալի կարողութիւն մ'ունին Հնդ-Եւրոպական ցեղերը՝ առասպելական կամ պատմական դէպերը մեծով և անթիւ բանաստեղծական պատկերներով բացատրելու կամ ընդարձակելու: Խոկ արարացուց զիւցաղներէն շատերը՝ մանաւանդ գերմարդկային երեւածները՝ գաղափարներ են որ երեւակայութեան մէջ միայն իրարու կը յաջորդէն և երրէք գոյութիւն չեն ունենար : Պետուիին ներշնչումը կորուկ է, բայց ասով նուազ զօրաւոր ալզ, էէ, իր գաղափարաց կարճ և սեղմ բացատրութիւնները զնահասելի ազդեցութիւն ունեցած են այն ժողովրդեան վրայ որ բնագդն ունէր ներդաշնակութեան : Այս բանաստեղծութեան ազդեցութեան արգասիցն է նաև յանգաւոր արձակ գոյութիւնը որ սկիզբն ունեցաւ Մէքքէի մէջ և ասկից տարածուեցաւ ու ծաղկեցաւ ի Միջագետս և ի Պաղեստին :

Արարական նախկին տիպարներէն հասած են մեզի հասուլկուորներ որոնց զիւած՝ ըստած երգիծարանութիւններն են: Ասոնց մէջ կարեւոր տեղ կը բռնեն աւելըրդապաշտական գաղափարները, որ միշտ մոգական ազդեցութիւն ունեցած են սեմական ժողովրդոց վրայ : Աշշայիր (= բանաստեղծ) ըսուածը կամ աւելի լւա զիւունը՝ արարացուց համար պատգամ մ'էր: Ամէն ցեղ իրեն բանաստեղծ ունէր որոնց իր ցեղակիցները կը դիմէին իր ցեղակիցները կը դիմէին իրենց թշնամի ցեղին գէմ երգիծարանութիւն շինելու, որ բերնէ բերան տարածուելով մի և նոյն ցեղին մէջ, մինեւ թշնամիներն կը հասնէր. ասոնց ալ իրենց բանաստեղծին կը զիմէին՝ իրեւ պատասխան հակառակ ուրիշ երգիծարանութիւն մը շարագրելու:

Ամենեւին ձեռքերնիս բան մը հասած չէ այն երգերէն որ Սինայի արարները յանկարծակի կը շարագրէին վճիտ աղ-

1. Արար Հիտա = առաջնորդութիւն. ճամբար ցուցնելու :

2. Արար Հիմա, երգիծարանութիւն :

բիւրի մը հանդիպելով՝ երկար ճամփորդութիւննեկ մը վերջէ: Սոզոմննոս կ'աւանդէ թէ Մահիս կամ Մալիս Սարակինոսաց թագուհին, յաղթութիւններ ընելով Պառագատինի և Փինիկիոյ մէջ գանուած Հոռովմայեցւոց վրայ, իր պատերազմական քաջութեանց յիշատակները՝ պահուեցան արարացւոց ժողովրդական երգերուն մէջ: Բայց պէտք է դիտել որ նախնի յիշատակները երբոր աղիւսի, քարի կամ թղթի վրայ դրոշմուած չեն գրաւոր տառերով՝ բերնէ բերան անցնելով բնականապէս կը համառօտուին և չեն յիշեր մանրամասն անցնեալ ժամանակի դէպքերը:

Արարացւոց ամենահին գրաւոր բանաստեղծութիւնները որ մեր ձեռքը հասած են, հազիւ մեր թուականի Զ դարուն կը հասնին. որովհետեւ այն ատեն հապաղդին հանապարհորդները, Պաղեստինէն բերին Estrangolo պյուբէնը և զայն արարական լեզուին յարմարցուցին:

Այսպէս ուրեմն եղած կը համարուի սկիզբն արար մատենազրութեան, որ Քիչ ժամանակին շատ մեծ և զարմանալի յաջողութիւն ու բեղմաւորութիւն պիտի ունենար:

Հ. Պ. Գասպարեան

ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐԸ ՖՐԱՆ-

ՍԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԵջ

Ահաստատ և անորոշ եղած է — և է — այն գաղափարը՝ զոր ֆրանսացի ժողովուրդը կազմեց և կը կազմէ միշտ Գերմանացւոց վրայ: Այս զանազանութիւնները որ ամենէն մտերիմ համակրանքէն կ'երթան մինչեւ ամենէն իսիս հակառակութիւնը՝ կը ցոլանան մատենազրութեան մէջ. ասիկայ կ'ընծայէ շատ հետաքրքրական փաստեր այն հակասական զգացմանց մասին՝ զոր ատենուան մը և հիմակուան քրանսական հոգին ունեցած է զրացի ժողովուրդը:

զովուրդին հանդէպ, որը պէտք է ընդունիլ՝ ունի նաեւ շատ բաղադրեալ բնութիւն մը զոր կարելի է նկատել զանազան կերպով իր զանազան կողմերէն: Նոյն իսկ երկիրը բնութեամբ այլասեռ է, և կը պարունակէ ցեղեր որ՝ հասարակաց մնայրի մը տակ կը պահպաննեն ազգագրական շատ որոշ զանազանութիւններ: Փոփոխակի Գերմանացիները ցոյց տուին իրենց զինուորական, հովուական, մտաւորական և գործնական նկարազրին տարբեր տարբեր ընդունակութիւնները: Եւ ըստ պարագային ալ տարբեր կերպով դատուեցան:

Ամենէն հին և ընդհանրացած տպաւորութիւնը կը ներկայացնեն ժողովրդական հին առակները՝ որ կ'ակնարկեն կարմիր և կրօստ գերմանացին՝ որ այնքան վայրագ է արբեցութեան ժամանակ. սարսափի և զգւանքի տպաւորութիւն, զոր յայնկոյս Հանոնսի զինուորը կը զարթուցանէր իրեն պատերազմը կու զայ որ գերմանական կրթութեան մէջ անուբանաւմ յետազիմութիւն մը բերաւ, մինչդեռ քրանսական ընկերութիւնը՝ Ալեքսակ արքային իշխանութեան ատեն շողշողուն բարգաւաճում մը կը ստանար, տարբերութիւնները ցանի զացին աւելի թշնամացան:

Այսայն տեղը այն ժամանակէն ի վեր, գերմանացի իշխանները և ազնուականները ջանացին գրանսական բարգերուն զպրոցին մէջ մտնել որ իրը օրինակ կը ծառայէր. բայց ֆրանսացւոց կողմէն անուղղելի արհամարհանք մը կ'անպատուէր օտար նմանունները՝ որոնց կոշտ գործերը, իմաստակութիւնը և հոգւոյ զանգազրութիւնը կը ծաղրէին:

Երբ Սէն-Սիմոն կ'ուզէ մեզի նկարագրել իշխանուհուոյ մը անշնորհը և անձարակ կերպերը՝ կ'ըսէ պարզապէս որ նա « չափազանց գերմանացի » էր: Խտալա-